

Jolanta Chechlińska*

**FINANSOWANIE SZKÓŁ SPOŁECZNYCH
(na podstawie szkół Towarzystwa Oświatowego „Edukacja” w Łodzi)**

Ustawa o systemie oświaty¹ zapewnia m. in. możliwość zakładania i prowadzenia szkół przez różne podmioty, poświęca także odrębny 8 rozdział szkołom i placówkom niepublicznym. Ta prawna regulacja stworzyła szansę na pojawienie się i funkcjonowanie obok szkół publicznych – mających charakter instytucji państwowych, także szkół niepublicznych, będących instytucjami społecznymi lub prywatnymi.

Dotychczas w Polsce placówki niepubliczne były najczęściej związane z kościołami. Ustawa dała możliwość tworzenia instytucji oświatowych także przedsiębiorstwom, fundacjom, stowarzyszeniom oraz osobom fizycznym. Pięć lat działania tych nowych, zróżnicowanych organizacyjnie i finansowo placówek² daje podstawy do pewnych uogólnień i wniosków. Dalszą część wywodów odnosi się do szkół społecznych³.

Analizę finansowania szkoły społecznej można potraktować najpełniej zderzając ze sobą źródła dochodów z jednej strony z kierunkami wydatków

* Mgr, wykładowca Politechniki Łódzkiej w Łodzi.

¹ DzU 1991, nr 95, poz. 425; i zmiany DzU 1992, nr 26, poz. 113 i nr 254; DzU 1993, nr 127, poz. 585; DzU 1994, nr 1, poz. 3.

² Zob. szerzej: J. Chechlińska, *Specyfika funkcjonowania firmy w sferze niematerialnej (na podstawie szkół TO „Edukacja” w Łodzi)*, Materiały I Międzynarodowej Konferencji Naukowej pt. *Przekształcenia w gospodarce i zmiany w zarządzaniu organizacjami*, Politechnika Łódzka, Łódź 1993.

³ Towarzystwo Oświatowe „Edukacja” w Łodzi utworzyło i finansuje od 1991 r.: szkołę podstawową, liceum ogólnokształcące, Średnią Szkołę Biznesu (przeprofilowaną na klasę biznesu), zorganizowane w 26 oddziałach, adresowane do ponad 320 uczniów i jest największą tego typu placówką w Łodzi.

z drugiej. Jedne i drugie mogą mieć charakter inwestycyjny lub bieżący, przy czym różnica między nimi sprowadza się do czasu.

Dochody w szkole społecznej pochodzą z trzech podstawowych źródeł:

- 1) od rodziców czy opiekunów dziecka;
- 2) od państwa czy samorządu;
- 3) od aktywności, zwłaszcza finansowej organu założycielskiego placówki.

Rodzice lub opiekunowie dziecka, zgodnie ze statutem towarzystwa, statutem szkoły oraz regulaminem szkoły, opłacają:

- a) wpisowe,
- b) czesne,
- c) odsetki karne,
- d) inne opłaty (tab. 1).

Tabela 1

Struktura dochodów pochodzących od rodziców

Treść	1991/1992	1992/1993	1993/1994
Ogółem	100,00	100,00	100,00
- wpisowe	19,41	6,01	5,16
- czesne	76,99	87,08	90,23
- opłaty za inne świadczenia	2,63	5,75	3,39
- odsetki karne	0,97	1,16	1,22

Źródło: Obliczenia własne.

Wpisowe ma charakter dochodów inwestycyjnych i jest uiszczane jeden raz w ciągu pobytu dziecka w szkole. Jeśli więc rodzice zdecydują, że czas nauki będzie trwał od „zerówki” do matury, to może to oznaczać jedną kwotę na 13 lat. Środki te służą wyposażeniu ucznia w jego podstawowy warsztat pracy w klasie. W początkowym okresie funkcjonowania szkoły sfinansowano organizację 5 pracowni i biblioteki, które potem stale dofinansowywano.

Czesne stanowi bieżące dochody szkoły uiszczane na początku każdego miesiąca przez okres 10 miesięcy trwania nauki. Rodzice nie płacą czesnego w ciągu wakacji m. in. dlatego, aby mogli finansować wyjazdy wypoczynkowe dzieci. Drugą ściśle przestrzeganą zasadą jest nie zmieniająca się kwota czesnego od września do czerwca. Mimo że w trakcie trwania omawianych lat szkolnych wprowadzono np. ubruttwienie płac (w szkołach państwowych sfinansował to budżet, w szkole społecznej zaś był to problem organu założycielskiego), zmiany w opłatach usług elektrycznych, gazowych, dzierżawach lokali (nie zawsze społeczne otrzymują lokal w bezpłatne użytkowanie) – nie obarczono tymi obciążeniami rodziców. Daje to przynajmniej w tym przypadku poczucie bezpieczeństwa finansowego na cały rok, a dla chętnych możliwość zapłaty z góry bez ponoszenia nieprzewidzianych wydatków.

Odsetki karne są formą dyscyplinowania rodziców do przestrzegania terminów opłat. Ponieważ czesne jest podstawowym źródłem dochodów, z których mogą być realizowane bieżące wydatki, to dobrze funkcjonująca firma, jaką może stać się szkoła społeczna, nie powinna dopuścić do powstania niepewności. Rodzice, przyjmując do wiadomości regulamin, mają świadomość sankcji, dzięki którym w badanym czasie można było sfinansować nagrody pieniężne i rzeczowe dla dzieci.

Inne opłaty pochodzące od rodziców wynikają najczęściej z pomysłowości organu założycielskiego, czyli ofert, jakie składał. Mogą je stanowić dodatkowe zajęcia sportowe, zajęcia wyrównawcze, np. z języków obcych w przypadku dochodzących dzieci do już funkcjonujących klas. Bywa nimi także opłata za celowe zniszczenia sprzętu czy wyposażenia pracowni.

Drugie źródło finansowania szkół społecznych to dotacje. Zostały bardzo nieprecyzyjnie przedstawione w ustawie o systemie oświaty, dając tym samym szansę regionalnego ich zróżnicowania w Polsce⁴. Dotychczasowa praktyka łódzka polegała na comiesięcznych kwotach z budżetu państwa przeznaczonych na 1 ucznia szkoły podstawowej i nieco wyższych w szkole średniej płaconych na konto organu założycielskiego. Kuratorium, które pełni funkcje merytorycznej opieki i kontroli nad szkołą, zastrzega sobie przeznaczanie tych środków nie na wynagrodzenia.

Przez 9 miesięcy 1992 r. funkcjonowały także dotacje gminne wypłacane w kilku ratach i zróżnicowane liczbą uczniów (według informacji z kwietnia 1992 r.) oraz wysokością czesnego.

Od 1993 r. zaproponowano szkołom udział w dotacjach przyznawanych uznaniowo na określone cele.

Pozostałe dochody szkół pochodzą z przedsiębiorczości instytucji założycielskiej oraz są funkcją możliwości finansowych regionu. Należą do nich organizowane kursy komputerowe, języków obcych, wynajem pracowni komputerowej lub pomieszczeń stołówkowych, odsetki bankowe od zainwestowanych wcześniej środków, opłaty za telefon, xero itp. (tab. 2).

Tabela 2

Struktura wszystkich dochodów

Treść	1991/1992	1992/1993	1993/1994
Ogółem	100,00	100,00	100,00
- rodzice	82,60	81,34	81,73
- dotacje państwowe	12,83	14,23	13,09
- inne	4,56	4,43	5,18

Źródło: Obliczenia własne.

⁴ Ustawa o systemie oświaty, art. 90, ust. 1, 2, 3, określa m. in., że dotacje przysługują w wysokości do 50% wydatków bieżących ponoszonych w szkołach publicznych na 1 ucznia.

Rejon łódzki jest wyjątkowo ubogim terenem o słabo rozwiniętych potrzebach kształcenia zawodowego i wysokim stopniu bezrobocia. W związku z tym wiele atrakcyjnych pomysłów i ofert natrafia na barierę psychologiczną i finansową.

Wydatki w badanych szkołach społecznych miały charakter wydatków osobowych i rzeczowych.

Te pierwsze zaspokajały potrzeby usługodawców, czyli zatrudnionych przez organ założycielski pracowników bezpośrednich – nauczycieli i pośrednich – administrację i pracowników pomocniczych. Towarzystwo Oświatowe „Edukacja”, odrzucając kartę nauczyciela, zrezygnowało tym samym z funkcjonującej w szkołach państwowych siatki płac i schematu dodatków funkcyjnych i specjalnych. Po 6 semestrach pracy nad modelem wynagrodzeń w tej specyficznej firmie, a także po praktycznej weryfikacji założeń opracowano system płac szkoły społecznej⁵, zakładający opłacanie twórczego zaangażowania w pracę z dziećmi, a nie liczbę godzin odbytych w szkole.

Wydatki rzeczowe mają charakter:

- 1) bieżących – zaspokajających roczne potrzeby;
- 2) infrastrukturalnych – zaspokajających potrzeby długookresowe;
- 3) inwestycyjnych – zaspokajających potrzeby długookresowe.

Wydatki bieżące wiążą się z opłatami za dzierżawę budynków, wynajem obiektów sportowych⁶, usługi elektryczne, gazowe, ciepłe wreszcie usługi materialne. Specjalną pozycję stanowią w tej grupie wydatków nagrody dla dzieci. Szkoły społeczne przyjęły znane w oświacie państwowej nagrody rzeczowe z okazji końca roku szkolnego, ale powiększyły możliwości ich otrzymywania za wygrane konkursy przedmiotowe organizowane zarówno przez nasze szkoły, jak i różne instytucje w Łodzi, za liczące się miejsca na olimpiadach, za osiągnięcia sportowe. Oprócz tego wprowadzono wysokie nagrody pieniężne dla uczniów od VI klasy szkoły podstawowej do klasy maturalnej za średnią w semestrze 5,0 i powyżej z przedmiotów podstawowych oraz podwójną stawkę nagrody pieniężnej za 4,75 na maturze.

Wydatki infrastrukturalne ponoszone przez szkoły oznaczają zabezpieczenie w budynki i budowle oraz wyposażenie klas, pracowni i innych niezbędnych pomieszczeń. W trzecim roku działalności Towarzystwo zakupiło dzierżawiony dotąd budynek główny, remontując go systematycznie przez cały czas. Zabezpieczenie lokalowe było także podstawą do stałej dbałości o podłogi (parkiety, marmur, terakota), ogrzewanie (wymiana starych, dużych pieców elektrycznych na przyściennne panele), system telefonów (zmiana starego

⁵ Szeszej: J. Chechlińska, *System wynagradzania pracowników w szkole społecznej*, [w:] *Edukacja i dialog* (w druku).

⁶ Program sportowy zakładał 5 godzin sportu w tygodniu, a szkoły nie dysponują własną bazą.

aparatu na centralę telefoniczną z pamięcią), wyposażenie kuchni, jadalni (sprzęt elektryczny), pracowni komputerowych (nowe generacje komputerów) i innych (np. 2 pianina w pracowni muzycznej i świetlicy, digestorium w pracowni chemicznej) oraz comiesięczne wzbogacanie zbiorów bibliotecznych (tab. 3).

Tabela 3

Struktura wydatków

Treść	1991/1992	1992/1993	1993/1994
Ogółem	100,00	100,00	100,00
Osobowe	56,67	69,22	59,15
Rzeczowe	43,33	30,78	40,85
w tym:			
– bieżące	24,97	14,64	13,16
w tym:			
nagrody dzieciom	0,48	0,78	0,43
– infrastrukturalne	18,36	16,14	21,78
w tym:			
zakup budynku	–	–	–
remont pomieszczeń	11,71	8,59	2,22
wyposażenie w przedmioty trwałe	6,65	7,55	6,93
– inwestycyjne	–	–	5,92

Źródło: Obliczenia własne.

Wydatki inwestycyjne oznaczają lokaty bankowe, fundusze powiernicze i udziały w spółkach akcyjnych. Są one traktowane jako typowe inwestycje perspektywiczne o małym stopniu ryzyka, jednak z możliwością wcześniejszych likwidacji rachunków w przypadkach koniecznych.